

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ,
СПОРТУ І ТУРИЗМУ**

Колективна монографія
за загальною редакцією професора Н. Є. Пангелової

Переяслав – 2020

Рекомендовано до друку рішенням Вченої Ради
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди» (протокол № 7 від 11.02.2020 р.)

Редакційна колегія: **Пангелова Наталія Євгенівна**, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», доктор наук з фізичного виховання і спорту, професора (головний редактор); **Пангелов Борис Петрович**, доцент кафедри спортивних дисциплін, ігор і туризму ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора); **Пангелова Марія Борисівна**, доцент кафедри української і зарубіжної літератури та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат філологічних наук, доцент; **Пивовар Андрій Анатолійович**, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент; **Троценко Тетяна Юрївна**, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат педагогічних наук, доцент; **Базилевич Наталія Олександрівна**, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат педагогічних наук, доцент; **Рубан Владислав Юрійович**, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат наук з фізичного виховання і спорту; **Кравченко Тетяна Петрівна**, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кандидат педагогічних наук.

Рецензенти:

Марченко Оксана Юрївна – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, кафедри теорії та методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання та спорту України (м. Київ);

Москаленко Наталія Василівна – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, проректор з наукової діяльності Придніпровської Державної академії фізичної культури і спорту (м. Дніпро);

Томенко Олександр Анатолійович – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, кафедри теорії і методики фізичної культури, Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (м. Суми).

Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і туризму: колективна монографія / за заг. ред. Н. Є. Пангелової. – Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2020. – 436 с.

ISBN 978-617-7747-22-1

У монографії розглянуті питання гуманістичної, духовно-моральної цінності фізичної культури, спорту, туризму і рекреації, їх місце у сучасній системі освіти; психолого-педагогічні аспекти фізичного виховання, спорту і туристсько-краєзнавчої діяльності; медико-біологічні аспекти галузі фізичної культури і спорту. Висвітлені теоретичні і практичні результати досліджень у фізичному вихованні, олімпійському та професійному спорті, рекреаційній діяльності. Розкриті теоретичні, методичні та організаційні основи туризму і краєзнавства, теоретико-методичні засади фізичної рекреації, проблеми здорового способу життя в сучасних умовах.

Колективну монографію адресовано викладачам вищих навчальних закладів, студентам, аспірантам, учителям фізичної культури, тренерам, молодим науковцям, які працюють в галузі фізичної культури.

ISBN 978-617-7747-22-1

ЗМІСТ

Абрамов В.В., Писарєва І.В. Отрицательные факторы, которые влияют на развитие спортивного туризма в Украине.....	11
Бакіко І.В., Ніколаєв С.Ю., Дмитрук В.С., Ковальчук В.Я., Гребік О.В. Формування ставлення підлітків до предмета «фізична культура».....	21
Божук Т.І., Тучапець А.А. Організація активних форм туризму (на прикладі фітнес-туру).....	33
Браславська О.В., Рожі І.Г. Сучасний стан туризму й рекреації в Черкаській області.....	43
Півень О.П., Горбенко М.І. Формування ціннісного ставлення до фізичної культури студентів педагогічних вузів.....	53
Данилко В. М. Формування ціннісних орієнтацій старшокласників до занять фізичною культурою.....	63
Закопайло С.А, Палатний А.Л. Особливості силового тренування зі студентською молоддю.....	72
Кириченко Т.Г., Мовчан В.П. Психолого-педагогічні основи підготовки висококваліфікованих пауерліфтерів до спортивних змагань.....	83
Конох А.П, Конох О.Є, Конох А.А. Формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури.....	98
Коцур Н.І. , Товкун Л.П. Фізичний розвиток молодших школярів та його оцінка і корекція засобами фізичного виховання.....	109

Кравченко Т.П., Чупрун Н.Ф.

Особливості організації фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями молодшого шкільного віку в умовах сільської школи.....122

Красов О.І., Кусай М.В.

Інноваційні технології в фізичному вихованні школярів.....138

Кривенко Ю.О., Курочкін В.Г., Кадиров Р.Р.

Відродження і перспективи розвитку хокею на траві перед п'ятим чемпіонатом Європи.....147

**Круцевич Т.Ю., Андрєєва О.В., Благий О.Л.,
Погасій Л.І., Головач І.І.**

Умови реалізації програми позакласних занять з використанням засобів екологічного туризму.....157

Круцевич Т.Ю., Трачук С.В., Мамедова І.С.

Стан та перспективи реалізації рухової активності серед дітей та підлітків в європейських країнах.....168

Куйбіда В.В., Коханець П.П., Лопатинська В.В.

Пліометричне навантаження: теоретичні основи зміцнення кісток.....182

Лой Б.І.

Здоров'я студентської молоді як соціально-педагогічна проблема.....202

Орлов А.А.

Оптимізація тренувального навантаження важкоатлеток на базовому етапі підготовки у річному макроциклі.....212

Палатний І.А., Палатна О.М.

Методика проходження та суддівства етапів «Підйом по схилу» та «Підйом по скельній ділянці» на змаганнях із пішохідного туризму.....223

**Панасюк О.О., Файдевич В.В., Тарасюк В.Й.,
Ковальчук В.В., Базюк В.Д.**

Профілактика травматизму під час занять із фізичної культури й перша долікарська допомога.....235

8. Тюлюбаев С.В. Хоккей на траве. Программа соревнований. VIII Летняя Спартакиада народов СССР / Тюлюбаев С.В.. // Физкультура и спорт. – №1. – 1983. – С. 3–12.
9. Тюлюбаев С.В. Хоккей на траве. Программа соревнований / Тюлюбаев С.В., // Физкультура и спорт. – 1984. – №1. – С. 8–22.
10. Федотова Е.В. Хоккей на траве. Албука спорта / Е.В. Федотова. – М.: Физкультура и спорт, 2005. – 279 с.
11. Федотова Е.В. Хоккей на траве: состояние, тенденции развития, перспективы: Метод. разработка. – М.: ФХТР, 2004. – С. 2-25.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ПОЗАКЛАСНИХ ЗАНЯТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

*Круцевич Т. Ю.¹, Андрєєва О. В.², Благий О. Л.³, Погасій
Л. І.⁴, Головач І.І.⁵*

Національний університет фізичного виховання і
спорту України^{1 2 3}

Київський національний торговельно-економічний
університет⁴

Київський університет імені Бориса Грінченка⁵

Abstract. The article is dedicated to the peculiarities of the city of ecology tourism in the process of excursion to take part in the physical schoolchildren. It is intended that you think out realization programs for those who are interested in taking part in ecological tourism for children of a young school who are hidden on the public school and environmental culture of schools. It is paganized and deliberate to come to the organisations task-oriented robots from the physical movement of the most important open salary from the environmental movement of young school students. There is a wider awareness of the possibilities of the winter of the various forms of organizing ecologic tourism with the students of the youngest school for the reduction of the indicators of the physical camp of the indicated contingent, the form of motivation before the requisition to take the physical whirlpool.

Key words: physical activity, preoccupied employment, school children, environmental tourism.

Анотація. Стаття присвячена особливостям використання засобів екологічного туризму в процесі позакласних занять з фізичного виховання школярів. Визначено умови реалізації програми позакласних занять з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку, спрямованої на підвищення рівня фізичного стану та екологічної культури школярів. Узагальнено та удосконалено наявні підходи до організації позанавчальної роботи з фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу з екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку. Розширено уявлення про можливість використання різних форм організації екологічного туризму з учнями молодшого шкільного віку для покращення показників фізичного стану означеного контингенту, формування мотивації до позакласних занять з фізичного виховання.

Ключові слова: фізичне виховання, позакласні заняття, школярі, екологічний туризм.

Аннотация. Статья посвящена особенностям использования средств экологического туризма в процессе внеклассных занятий по физическому воспитанию школьников. Определены условия реализации программы внеклассных занятий с использованием средств экологического туризма для детей младшего школьного возраста, направленной на повышение уровня физического состояния и экологической культуры школьников. Обобщены и усовершенствованы имеющиеся подходы к организации внеучебной работы по физическому воспитанию общеобразовательного учебного заведения по экологическому воспитанию учащихся младшего школьного возраста. Расширено представление о возможностях использования различных форм организации экологического туризма с учащимися младшего школьного возраста для улучшения показателей физического состояния указанного контингента, формирование мотивации к внеклассным занятиям по физическому воспитанию.

Ключевые слова: физическое воспитание, внеклассные занятия, школьники, экологический туризм.

Постановка проблеми. Поліпшення умов розвитку дітей має розглядатися як передумова сприятливого соціально-економічного і демографічного майбутнього держави, як проблема національного значення, що потребує першочергового розв'язання. В той же час, навчально-виховний процес загальноосвітньої школи все більше перевантажується предметами, які розвивають тільки розумову діяльність, і при цьому не враховуються ні зниження рівня фізичного розвитку сучасних дітей, ні постійне

погіршення стану їхнього здоров'я [1, 2, 9]. У той же час відхилення в шкільній практиці від мети фізичного виховання і зведення його до суто формального підходу, що спостерігається в останні роки, не тільки суперечить ідеї формування гармонійно розвиненої особистості але й підсилює і без того критичний стан здоров'я школярів [12]. Великий потенціал фізичного виховання полягає в тому, що він впливає не тільки на рухову сферу людини, а й на духовну, особистісну і соціальні сфери. Дослідники наголошують, що ускладнення навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах потребує активного впровадження у повсякденне життя школярів засобів фізичного виховання для відновлення фізичних та духовних сил [5, 15]. Однак застосування інноваційних технологій у фізичній культурі, які були б адаптовані до різних вікових груп потребує глибокого науково-методичного обґрунтування. Розробка і впровадження програм позакласних занять з використанням емоційних, цікавих та безпечних видів рухової активності покликані певною мірою врегулювати існуючий дисбаланс.

Дослідження виконано відповідно до Плану наукової роботи НУФВСУ на 2016–2020 рр. згідно з темою кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації «Теоретико-методологічні засади оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення» (номер держреєстрації 0116U001630).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз даних фахової літератури та передового світового досвіду з проблеми дослідження дозволив встановити, що у процесі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку дослідниками [3, 4, 15, 16] пропонується використовувати широке коло різних засобів рухової активності, спрямованість яких визначається необхідністю вирішення загальних та спеціальних завдань. У сучасних умовах одним із стратегічних завдань системи освіти стає формування особистості з високим рівнем екологічної культури [6, 7, 13, 14]. Одним з найбільш важливих періодів для формування засад екологічної культури особистості є молодший шкільний вік. Специфічною рушійною силою процесу екологічного

виховання молодших школярів є протиріччя між негативним досвідом про взаємодію з навколишнім світом, який дитина набуває «стихійно», і знаннями, цінностями, пропонованими їй у школі [3]. Встановлено, що практично не досліджувалися підходи до використання у процесі формування екологічної культури учнів початкових класів потенціалу фізичного виховання, яке має значні можливості для формування екологічної свідомості та поведінки молодших школярів, в першу чергу, стосовно свого власного організму як об'єкта екологічної турбот.

Формулювання цілей статті. Визначити умови реалізації програми позакласних занять з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку, спрямованої на підвищення рівня фізичного стану та екологічної культури школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою перевірки доцільності використання засобів екологічного туризму в процесі фізичного виховання молодших школярів загальноосвітніх закладів було проведено експертне опитування вчителів фізичної культури шкіл міста Києва. Узгодженість думок експертів (коефіцієнт конкордації $W=0,72$ ($p<0,05$)) свідчить про доцільність впровадження у процес позакласної роботи з фізичного виховання молодших школярів засобів екологічного туризму. Найбільш дієвими формами екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку експерти визначили такі: екологічний урок (19 балів), екологічна стежка (25 балів), екологічна гра (30 балів), екологічний похід вихідного дня (43 бали), екологічна екскурсія (45 балів), екологічний табір (62 бали). Отримані дані свідчать про необхідність включення у процес екологічної освіти молодших школярів еколого-розвивальних ситуацій, різноманітних прийомів і форм роботи з дітьми з організації живого спілкування з природою, розкриття цінностей природи шляхом організації систематичних спостережень, що дозволяють усвідомити унікальність природного світу, виховання ставлення до світу природи з урахуванням структури й механізмів розвитку екологічної свідомості.

Експертами наголошується, що формування екологічної культури на різних вікових етапах розвитку особистості має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати в педагогічній діяльності. Зазначаємо, що формування екологічної культури у дітей молодшого шкільного віку розглядається нами як процес, що передбачає цілеспрямований виховний вплив на розвиток компонентів досліджуваної інтегративної якості внаслідок реалізації відповідного екологічного аспекту у процесі позакласних занять з фізичного виховання.

Програма позакласних занять з використанням засобів екологічного туризму сприяє розвитку культури дитини, в тому числі екологічної, моральної, творчої. Основними завданнями пропонованої програми є сприяння розвитку гармонійної особистості, сприяння адаптації школярів до інтенсифікації навчально-виховного процесу, організація дозвілля та активного відпочинку, виховання екологічної культури школярів. Програма складається з теоретичного та практичного матеріалу, розрахована на 216 годин. Програмою передбачено такі напрями діяльності – освітня, екологічна, дослідницька, практична, культурно-розважальна, рекреаційно-оздоровча, інформаційна. Структура та зміст основних напрямів програми з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку подана у таблиці 1. Зміст програми включав також веселі старты з екологічними «перешкодами», практичні заняття екологічної школи безпеки: подолання смуги перешкод різними типами місцевості, навчання прийомам орієнтування; рухливі ігри на свіжому повітрі, екологічні конкурси, вікторини, розробку та маркування екологічної стежки, обладнання екологічної стежки біля своєї школи тощо. Для забезпечення успішної реалізації програми розвитку екологічної культури у молодших школярів в умовах позакласних занять визначено певні педагогічні умови.

Таблиця 1

Структура та зміст програми занять

Напрямок роботи	Зміст
Освітня діяльність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екскурсія за екологічним маршрутом «Стежка для справжньої людини». 2. Заняття «Знайомство з основними засобами екотуризму». 3. Заняття з вивченням базового турист. спорядження «Рюкзак». 4. Заняття з вивченням базового обладнання «Північ-південь» 5. Заняття «Я- не робот, я Людина!» 6. Заняття з надання першої долі карської допомоги. 7. Екологічна школа безпеки. 8. Заняття «Будинок з нічого» 9. Заняття «Незвичайне використання звичайних речей» 10. Заняття «Що їсти, коли їсти нічого немає» 11. Змагання «Робінзонів і Айболитів». 12. Письмова робота-твір «Я на безлюдному острові»
Екологічна робота	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комплексне обстеження екосистем. (Школа, парк, заказник) 2. Оцінка екологічного стану наземних систем (моніторинг). 3. Вікторини на екологічну тему. 4. По сторінках Червоної книги (вивчення рідкісних рослин і тварин). 5. Конкурс малюнків і фотографій на екологічну тему 6. Створення та обладнання екостанцій відпочинку (дитячий садок, школа) 7. Розробка схем екологічних стежок для дошкільнят 8. Розробка красназавчих тематичних маршрутів і схем екологічних стежок для школярів
Дослідницька діяльність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обстеження водоймищ (р. Десна, Дніпро та ін). 2. Експрес-аналіз природних об'єктів «Схили Дніпра». 3. Оцінка стану екосистем, стан ґрунтів. 4. Розробка екологічної стежки 5. Розробка репортажів «Мій світ» 6. Заняття «Лікарські рослини» 7. Заняття «Як уникнути зростання звалищ сміття»
Практична діяльність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екологічна акція «Мий до дір», прибирання територій. 2. Виконання практичних завдань Биківнянського заказника - діагностика рекреаційної дигресії, моделювання стану екосистем 3. Орнітологічна екскурсія. Виготовлення годівниць для птахів 4. Обладнання екостежки біля своєї школи (з батьками). 5. Обладнання мотузкового табору 6. Маркування екологічної стежки
Культурно-розважальна діяльність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ігровий практикум «Хоч трава рости». 2. Заняття «Зелений Майстер» - посадка дерев. 3. Тренінг «Ораторська майстерність». 4. Конкурс екологічної казки. 5. Красназавчий конкурс «моя Батьківщина». 6. Конкурс екологічного малюнка. 7. Приготування їжі в похідних умовах. 8. Конкурс «Еко костюм»

Фізкультурно-оздоровча діяльність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Веселі старты з екологічними «перешкодами». 2. Велосипедний турнір. 3. Практичні заняття екологічної школи безпеки: подолання смуги перешкод по різних типах місцевості, навчання прийомом орієнтування. 4. Щоденні рухливі ігри на свіжому повітрі, розучування комплексів лікувальної оздоровчої гімнастики, елементи самострахування. 5. Загартовування 6. Встановлення та обладнання наметів, біваку.
Інформаційна діяльність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Регулярне оновлення стендової інформації «Новини у нашому житті». 2. Розробка буклетів, плакатів, грамот для нагородження, вітальних листівок, медалей. 3. Конкурси мультимедійних презентацій та репортажів на теми: «Навоколишній світ моїми очима»; «Краса рідної природи», «Мої найкращі друзі» (попередній звіт про дослідження). 4. Фоторепортажі добрих справ «Ми – помічники природи» 5. Підсумки екологічного моніторингу. 6. Створення екологічного розділу на сайті школи

Поняття «умова» розглядалася нами як «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що діють на фізичний, психологічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання, навчання, формування особистості» [11]. Термін «педагогічні» вказує на те, що означені обставини пов'язані з організацією навчально-виховного процесу, з зовнішнім середовищем, де відбувається пізнавальна й навчальна діяльність учнів, спрямована на формування в них певних знань, умінь, навичок. На основі даних літератури [7] та практичного досвіду відокремили такі педагогічні умови реалізації програми:

- розробка та впровадження програми позакласних занять з використанням екологічного туризму для молодших школярів в умовах позакласних занять;
- розвиток соціально-значущих ціннісних мотивацій молодших школярів;
- актуалізація потреби молодших школярів у природоохоронній діяльності;
- удосконаленням теоретичного і практичного рівня готовності учителів до впровадження занять з екологічного виховання;

– забезпеченням єдності дій школи й родини у процесі формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи, реалізацію взаємозв'язку в системі “сім'я – школа” в контексті екологічного виховання учнів.

– набуття дітьми системи природничих знань на практично-діяльній основі;

– створення емоційно-ціннісної основи спілкування вихованців з природою з метою употужнення емпатійної реакції на її болісні проблеми;

– розвиток здатності учнів до добродіяння в ім'я природи на основі краєзнавчого, гуманістичного та естетичного підходів;

– використання педагогічно доцільних прикладів дбайливого ставлення людини до природи;

У першій педагогічній умові вказується провідна роль позакласної програми для молодших школярів. У другій педагогічній умові акцент ставиться на специфіку суб'єктивного ставлення до світу природи, яка може бути відображена шляхом змістовного опису таких його базових параметрів, як ціннісні орієнтації, мотиви і ступінь усвідомленості дитини.

Формування ціннісних орієнтацій обумовлює необхідність організації педагогічного процесу таким чином, щоб включити в суб'єктивне простір ставлення особистості до світу природи.

Третя умова – актуалізація потреби молодших школярів у природоохоронній діяльності. Засоби екологічного туризму дозволяють залучати у педагогічний процес людей незалежно від їх фаху. Тобто допомога батьків, вчителів загальних предметів та всіх бажаючих в організації активного дозвілля буде доречною.

Практична діяльність – це результат цих відносин, критерій розвитку самосвідомості і почуттів. У той же час сама ця діяльність формує ставлення людини з навколишнім світом. Таким чином, впровадження програми позакласних занять з екологічного туризму для молодших школярів та педагогічні умови забезпечують успішне науково педагогічне забезпечення процесу розвитку фізичної та екологічної

культури у дітей молодшого шкільного віку в умовах позакласних занять.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. На основі отриманих даних визначено та охарактеризовано сукупність організаційно-педагогічних умов підвищення рівня екологічної освіченості дітей молодшого шкільного віку (комплексний підхід до використання виховних можливостей циклів навчальних дисциплін та резервів позанавчальних видів роботи; раціональне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів накопичення досвіду екологічно-етичної поведінки; відповідне дидактико-методичне та кадрове забезпечення тощо); узагальнено та удосконалено наявні підходи до організації позанавчальної роботи з фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу з екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку; розширено уявлення про можливості використання різних форм організації екологічного туризму з учнями молодшого шкільного віку для покращення показників фізичного стану означеного контингенту, формування мотивації до позакласних занять з фізичного виховання.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі полягатимуть у використанні напрацювань з організації позакласної роботи з використанням засобів екологічного туризму для учнів середньої та старшої школи, підвищення рівня рухової активності на основі використання засобів туризму студентської молоді.

Література

1. Андрєєва О., Головач І. Обґрунтування та розробка програми з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2015. Вип. 17. С. 77–83.
2. Андрєєва О., Головач І., Хрипко І. Теоретичні та прикладні аспекти формування екологічної культури школярів у процесі фізичного виховання.

- Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017. №5 (61). С. 12-17.
3. Білецька В. В., Петренко Є. М., Вржесневська Г. І. Екологічний туризм у системі фізичного виховання учнівської молоді. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2015. Вип. 12 (67) 15. С. 3–7.
  4. Благій О., Андрєєва О. Вплив анімаційних програм на психоемоційний стан дітей шкільного віку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 3. – С. 32–36.
  5. Благій О. Л., Андрєєва О. В. Рухова активність як фактор формування здорового способу життя учнівської молоді. Актуальні проблеми фіз. виховання, реабілітації, спорту та туризму: III Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя : КПУ, 2011. С. 27–28.
  6. Бутенко Г. А. Средства оздоровительного туризма и ориентирования как основа рекреационно-оздоровительной технологии для детей младшего школьного возраста. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Чернігів, 2015. Вип. 129, т. 3. С. 36–41.
  7. Грошовенко О. П. Методика формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи: Метод. рекомен. для студ. спеціальності «Початкове навчання». Вінниця, 2007. 64 с.
  8. Круцевич Т. Ю., Андрєєва О. В., Благій О. Л. Досвід залучення школярів до рекреаційних програм з використанням засобів туризму. Гуманітар. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди» : наук.-теорет. зб. 2010. С. 8-13.
  9. Круцевич Т. Ю., Андрєєва О. В., Благій О. Л. Проблеми та перспективи організації позакласної роботи школярів з фізичного виховання. Гуманітар. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди» : наук.-теорет. зб. 2013. С. 103-109.

10. Пангелова Н., Палатний А. Інноваційні методи соціально – педагогічної роботи з дітьми в умовах паркових комплексів. Педагогіка, психологія, філософія: зб. наук. праць – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 305 – 309.
11. Рекреація і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять. Ніжинськ. держ. ун-т ім. М. Гоголя; [за ред. Смаль І. В.] Ніжин, 2006. 80 с.
12. Саїнчук О. М. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять скандинавською ходьбою у фізичному вихованні молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» К., 2015. 25 с.
13. Томенко О. А. Зміни показників соматичного здоров'я школярів під впливом занять туризмом оздоровчо-рекреаційного спрямування. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 4. С. 57–61.
14. Хвіст В. О. Формування екологічної культури особистості: світовий та український досвід. Педагогіка, психологія, філософія: зб. наук. праць нац. університету біоресурсів і природокористування України. Одеса, 2011. Вип. 159. С. 401–408.
15. Чернявський М., Андреева О. Рекреаційно-оздоровчі технології у процесі фізичного виховання молодших школярів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. К., 2007. № 3. С. 30 – 33.
16. Andrieieva O., Galan Y., Hakman A., & Holovach I. (2017). Practicing ecological tourism in primary school. Journal of Physical Education and Sport, 17, Supplement issue 1, 7-15. DOI: 10.7752 / jpes.2017.s1002